

Wijzigingen in de naamlijst van de Nederlandse loopkevers en enkele opmerkingen over recent gepubliceerde verspreidingsgegevens

Bij het onderzoeken van gegevens voor een nieuw provincie-overzicht van de Nederlandse kevers ontdekten we enkele soorten en ondersoorten in de museumcollecties die niet vermeld staan in de recente naamlijsten. We zijn de 'geschiedenis' van deze taxa nagelopen aan de hand van de oude Nederlandse naamlijsten en publicaties in Entomologische Berichten. Tevens bleek dat van een aantal soorten dat in naamlijsten als inlands genoemd wordt niet alle exemplaren correct gedetermineerd zijn; deze soorten vervallen voor de Nederlandse fauna. Vervolgens bleek dat in de meest recente naamlijst niet eenduidig is omgegaan met de soorten die slechts eenmalig in Nederland zijn aangetroffen. In dit artikel geven we een opsomming van zowel de taxa waarvan de status in Nederland twijfelachtig is als van de soorten die foutief gedetermineerd zijn; tevens maken we enkele opmerkingen over recent gepubliceerde verspreidingsgegevens.

Vanwege verkeerde determinatie vervallen *Calosoma maderae*, *Notiophilus quadripunctatus*, *Carabus violaceus violaceus* en *Harpalus subcylindricus* voor de Nederlandse fauna. De negentien soorten of ondersoorten waarvan de status in Nederland discutabel is en die wij niet tot de Nederlandse fauna rekenen zijn *Nebria picicornis*, *Callisthenes reticulatum*, *Carabus ulrichii*, *Elaphropus hoemorroidalis*, *Bembidion pygmaeum*, *Bembidion bilunulatum*, *Bembidion axillare occiduum*, *Asaphidion caraboides*, *Molops elatus*, *Pterostichus burmeisteri*, *Amara montana*, *Agonum impressum*, *Agonum scitulum*, *Dicheirotichus rufithorax*, *Harpalus honestus*, *Plochionus pallens*, *Syntomus obscuroguttatus*, *Syntomus palipes* en *Dromius schneideri*. Hiermee komt het totaal aantal Nederlandse Carabidae op 372.

Entomologische Berichten 64(4): 122-128

Jan Muilwijk¹ & Ron Felix²

¹Utrechtseweg 384
3731 GE De Bilt
Jan.Muilwijk@tiscali.nl

²Hazelaarlaan 51
5056 XB Berkel-Enschot

Trefwoorden: naamlijst, fauna, verspreiding, Coleoptera, Carabidae

Inleiding

In Nederland zijn door onder anderen Everts (1925), Brakman (1966) en Turin (2000) overzichten gemaakt van de Nederlandse loopkeverfauna. Turin (2000) vermeldt 377 Nederlandse loopkeversoorten. Sindsdien zijn nog *Elaphropus hoemorroidalis* (Ponza) (Heijerman *et al.* 2002), *Amara gebleri* Dejean en *Carabus violaceus violaceus* Linnaeus (beide: Boeken *et al.* 2002) gemeld en werd *Dicheirotichus rufithorax* C.R. Sahlberg verzameld (F. van Nunen pers. med.). De criteria die deze auteurs gebruiken bij het plaatsen van een soort op de naamlijst zijn enigszins verschillend. Everts (1925) is hierin het meest duidelijk. Hij verdeelt de soorten op basis van hun verspreidingsgegevens in drie categorieën:

- soorten met een inlandse populatie,
- verdwaalde soorten,
- geïmporteerde soorten, adventieven en soorten van twijfelachtige herkomst.

Verdwaalde soorten

Bekend is het voorkomen van *Brachinus crepitans* (Linnaeus) rond 1920 bij Amsterdam. A. Evers (pers. med.) vermeldt dat in die tijd voor dijkverzwaring veel grond en stenen uit Duitsland zijn aangevoerd, waarmee *B. crepitans* vermoedelijk werd geïmporteerd. Vaak zijn zulke soorten al snel weer verdwenen; een enkele keer vestigt een populatie zich. Een

voorbeeld van dit laatste is het voorkomen *Carabus violaceus purpurascens* Fabricius bij Schoorl. J.H. Lambrechts (mond. med.) veronderstelt dat deze ondersoort bij de aanleg van het bos is aangevoerd. De waarnemingen die Everts (1925) als 'verdwaald' opgeeft zijn door Brakman niet opgenomen. Deze waarnemingen nemen wij evenmin over. Het is echter lastig en subjectief om te beoordelen of een soort als 'verdwaald' moet worden opgevat. Recente waarnemingen van soorten buiten hun 'bekende' verspreidingsgebied nemen wij wel op.

Geïmporteerde soorten, adventieven en soorten van twijfelachtige herkomst

Geïmporteerde soorten zijn volgens Everts (1925) soorten die via de handel in Nederland terecht zijn gekomen. Volgens hem zijn adventieven buitenlandse soorten die op natuurlijke wijze in Nederland zijn aangevoerd ('met rivieren of zeestroomingen').

Er is ook een aantal soorten waarbij aan de etiketgegevens moet worden getwijfeld. Deze soorten hebben bedoeld of onbedoeld een verkeerd vindplaatslabel gekregen. Zo wordt een aantal waarnemingen van A. van Roon door oude coleopterologen (onder andere C.J.M. Berger) betwijfeld. Het materiaal dat door Van Roon zelf geprepareerd is, is te herkennen aan de 'hangende pootjes'. De vangsten waarover twijfel bestaat (onder andere *Carabus intricatus* Linnaeus van Arnhem) zijn echter in 'Reitter'-stijl geprepareerd. Door Berger wordt dan ook verondersteld dat Van Roon deze beesten gekocht heeft en dat ze niet uit Nederland afkomstig zijn. De waarnemingen van Van Roon worden bij het samenstellen van het provinciale overzicht niet gebruikt.

Er is in het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis (NNM) te Leiden een aantal 'merkwaardigheden' te vinden zoals *Sphodrus leucophthalmus* (Linnaeus) van Den Haag, *Bembidion bilunulatum* Bielz, *Bembidion pygmaeum* (Fabricius) en *Bembidion tenellum* Erichson van Amsterdam. De exemplaren komen van G.C. Bolten en zijn in de NNM-collectie Everts opgenomen. Everts (1925) betwijfelt de juistheid van de etiketgegevens van een aantal van deze vangsten. Klynstra (1939) vermeldt, zonder de naam Bolten te noemen maar wel naar diens waarnemingen verwijzend, dat deze veel ongeprepareerd materiaal uit Europa ontving en dat er vergissingen gemaakt zijn bij het aanbrengen van de vindplaatsetiketten. Brakman (1966) neemt het materiaal van Bolten niet op. Aangezien we geen nieuwe informatie over deze kwestie hebben gevonden volgen we de meningen van Everts, Klynstra en Brakman.

In de categorie 'soorten van twijfelachtige herkomst' gaat het ook om soorten met een incidentele waarneming zonder een gevestigde Nederlandse populatie, waarvan slechts een of enkele exemplaren in Nederland verzameld zijn. Everts (1925) zet deze soorten met een '?' en zonder nummer op de lijst. Brakman (1966) neemt een aantal soorten van Everts over en zet ze eveneens zonder nummer op de lijst. Turin (2000) neemt van deze soorten alleen *Plochionus pallens* (Fabricius) over; de overige soorten worden niet genoemd.

Geen Nederlandse populaties

Hieronder geven we eerst een overzicht van de soorten waarvan wij het voorkomen in Nederland twijfelachtig vinden. De

bij de soorten vermelde verspreidingsgegevens ontleen we voornamelijk aan Löbl & Smetana (2003).

Afkortingen: NNM = Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden; ZMA = Zoölogisch Museum Amsterdam.

***Nebria picicornis* (Fabricius)** (figuur 1)

Er bevindt zich één exemplaar uit Amsterdam in het NNM collectie Everts met als etiketgegevens 'Smit, Amsterdam, ex coll. Verloven, *Nebria picicornis* F. det. Ed. Everts'. De waarneming sluit niet aan op het verspreidingsgebied van de soort, dat in Centraal- en Midden-Europa ligt. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

Figuur 1. *Nebria picicornis* gevangen door A. Teunissen op 28-31 juli 1971 te Gries-Sulztal, Oostenrijk, op 1572 meter boven zeeniveau. Foto: Theodoor Heijerman
Nebria picicornis captured by A. Teunissen on 28-31 July 1971 at Gries-Sulztal, Austria, at an altitude of 1572 m.

***Callisthenes reticulatum* (Fabricius)** (syn. *Calosoma reticulatum*) (figuur 2)

Door Brakman (1966) op de lijst gezet, hoewel het één exemplaar betreft, dat in juni 1922 door M. Weber bij de Gerritsflesch gevangen werd. Het exemplaar staat in de collectie Everts in het NNM met de etiketgegevens 'Max Weber Tusschen Hoog Buurlo en Gerritsflesch in de hooge heide 6', 'M Weber Gerritsflesch vi 1922'. In de recente literatuur wordt deze soort nog steeds voor Nederland vermeld (Obydov 2002), maar de Nederlandse waarneming sluit niet aan op het verspreidingsgebied van de soort, dat in Centraal- en Noord-Europa ligt. De meest westelijke vindplaats is de Lüneburger heide.

Figuur 2. *Callisthenes reticulatum* gevangen door H. Teunissen, Tsjecho-Slowakije. Datum onbekend. Foto: Theodoor Heijerman
Callisthenes reticulatum captured by H. Theunissen, Czechoslovakia, date unknown.

Carabus ulrichii Germar (figuur 3)

Al in 1925 werd door Everts betwijfeld of de drie exemplaren die nu in het NNM staan uit Nederland kwamen. De drie exemplaren staan onder de naam *C. arvensis* ab. *ullrichi* in de collectie Everts met als respectieve etiketgegevens 'Maitland Ede', 'A.C. Oudemans Gelderland, Arnhem'; en 'v. Voll. Holland'.

In de recente literatuur wordt de soort nog steeds voor Nederland vermeld (Brezina 1999). De waarnemingen sluiten echter niet aan op het huidige verspreidingsgebied van de soort, dat in Centraal- en Oost-Europa ligt. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

Figuur 3. *Carabus ulrichii* gevangen door A. Teunissen op 24 mei 1986 te Lanzendorf, Beieren, Duitsland, op 446 meter boven zeeniveau. Foto: Theodoor Heijerman

Carabus ulrichii captured by A. Teunissen on 24 May 1986 at Lanzendorf, Bayern, Germany, at an altitude of 446 m.

Elaphropus hoemorroidalis (Ponza)

Eén exemplaar werd in 1990 bij Rhenen door T. Heijerman verzameld en bevindt zich in de privé-collectie van de verzamelaar (Heijerman *et al.* 2002). Het exemplaar heeft de etiketgegevens 'Grebbedijk', '18-7-1990'. De vondst sluit niet aan op het verspreidingsgebied van de soort, dat in Centraal- en Zuid-Europa ligt.

Bembidion pygmaeum (Fabricius)

Er staat één exemplaar van deze soort in het NNM collectie Everts met de etiketgegevens 'Bolten Amsterdam 7'. Het is onzeker of het exemplaar daadwerkelijk uit Nederland komt (Klynstra 1939). Het verspreidingsgebied ligt in Midden-, Centraal- en Oost-Europa, met inbegrip van het westelijk deel van Duitsland. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

Bembidion bilunulatum Bielz

Ook van deze soort staat één exemplaar in het NNM collectie Everts met de etiketgegevens 'Bolten Amsterdam 8' '*B. pygmaeum* ab. *bilunulatum*', maar het is onzeker of het exemplaar daadwerkelijk uit Nederland komt (Klynstra 1939). Het verspreidingsgebied van *B. bilunulatum* ligt in Centraal- en Oost-Europa. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd. Er bestaat bovendien twijfel over de status van dit taxon: door Lorenz (1998) wordt *B. bilunulatum* als goede soort opgevoerd, terwijl Löbl & Smetana (2003) het taxon synonymiseren met *B. pygmaeum*.

Bembidion axillare occiduum Marggi & Huber (syn. *B. rivulare* Dejean)

Turin (2000) vermeldt de vangst van één exemplaar door W.

Veldkamp in Zeeuws-Vlaanderen. Het exemplaar dat zich in de collectie Veldkamp bevindt heeft als etiketgegevens 'Saaf-tinge', '12-9-1992'. Deze vangst sluit echter niet aan op het Mediterrane verspreidingsgebied van deze ondersoort.

Asaphidion caraboides (Schrank)

Tijdens het samenstellen van dit overzicht troffen we een exemplaar aan in de collectie van het NNM met de etiketgegevens 'St. Philipsland. Zld., H.J. vd Krift, 13-V-1979'. De waarneming sluit niet aan op het verspreidingsgebied, dat in Zuid-, Centraal- en Oost-Europa ligt. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

Molops elatus (Fabricius) (figuur 4)

Er bevindt zich één exemplaar in het NNM collectie Everts met de etiketgegevens 'Aghina Huissen' en op een bijgevoegd paars etiket 'door Pater Aghina medegedeeld dat het een vergissing is. Niet Nederlandsch'. Het is dan ook twijfelachtig of het exemplaar uit Nederland komt, temeer daar de vondst niet aansluit op het verspreidingsgebied van de soort: *M. elatus* leeft in het montane gebied van Midden-Europa. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

Figuur 4. *Molops elatus* gevangen door A. Theunissen in mei 1972 te Lanzendorf, Beieren, Duitsland. Foto: Theodoor Heijerman

Molops elatus captured by A. Theunissen in May 1972 at Lanzendorf, Bayern, Germany.

Pterostichus burmeisteri Heer (figuur 5)

Er bevindt zich één exemplaar in het NNM collectie Everts met de etiketgegevens 'La Fontijn, tusschen Berg. o/Z. en Wouw'. Ook *P. burmeisteri* leeft in het montane gebied van Midden- en Centraal-Europa. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

Figuur 5. *Pterostichus burmeisteri* gevangen door C. Berger in september 1972 op de Col de la Faucille, Frankrijk. Foto: Theodoor Heijerman

Pterostichus burmeisteri captured by C. Berger in September 1972 at Col de la Faucille, France.

***Amara montana* Dejean**

Er bevindt zich één exemplaar in het NNM collectie Everts met de etiketgegevens 'Snellen Rotterdam', 'Putz. det.' Het is onzeker of het exemplaar uit Nederland komt. De waarneming sluit niet aan op het verspreidingsgebied van de soort, dat in Zuid- en Oost-Europa ligt. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

***Agonum impressum* (Panzer)**

Bij deze soort bestaat twijfel of de individuen in Nederland verzameld zijn. In het NNM collectie Everts staat een exemplaar met de etiketgegevens 'Bolten, Amsterdam'. Later worden door B.H. Klynstra (1951) nog twee door A. van Roon bij Eindhoven verzamelde exemplaren vermeld. Deze exemplaren staan echter niet in de collectie Slob, waar de collectie Van Roon naar toegegaan is. Vroeger kwam de soort in het gehele Paelearctische gebied voor en waren er ook in Midden-Europa enkele vindplaatsen. Nu liggen de meest westelijke vindplaatsen van de soort in Duitsland en Frankrijk.

***Agonum scitulum* Dejean**

Hoewel er ongeveer 30 meldingen van deze soort uit Nederland zijn, is slechts een exemplaar een echte *A. scitulum*. Het exemplaar staat in het NNM collectie Everts met als etiketgegevens 'Roelofs Sluiskil 7'. Er staat geen datum bij de vondst. Er zijn enkele (vooral oude) waarnemingen van deze soort uit Vlaanderen, maar wij hebben deze waarnemingen niet gecontroleerd en het is de vraag of Sluiskil hierbij aansluit. Het habitat van *A. scitulum* (grasland in beekdalen) komt bij Sluiskil niet voor. De soort is verspreid in Midden- en Centraal-Europa en ook van de Ardennen zijn vindplaatsen bekend.

***Dicheirotrichus rufithorax* (Sahlberg) (figuur 6)**

In januari 2003 is één exemplaar bij Swalmen door F. van Nunen uit het aanspoelsel van de Maas en de Swalm gezeefd. Het materiaal bevindt zich in de collectie van de verzamelaar en heeft de volgende gegevens: 'NL Swalmen L 4-1-2003 F. van Nunen', 'Washed ashore river Swalm/Maas A'oord. 199-362'. De vondst werd nog niet gepubliceerd.

Dicheirotrichus rufithorax komt in Midden- en Oost-Europa voor. In Duitsland is hij bekend uit de Lippe en uit de omgeving van Munster, beide in de nabijheid van de Nederlandse grens. Door de manier van vangen (zeven na hoog water) is het echter niet te bepalen waar het in Nederland verzamelde exemplaar vandaan komt.

Figuur 6. *Dicheirotrichus rufithorax* gevangen door F. van Nunen op 4 januari 2003 te Swalmen, Limburg. Foto: T. Heijerman
Dicheirotrichus rufithorax captured by F. van Nunen on 4 January 2003 at Swalmen, Limburg.

***Harpalus honestus* (Duftschmid)**

In mei 1907 zijn drie exemplaren van deze soort bij Uden gevangen (Klynstra 1939). Twee bevinden zich in de collectie van het ZMA en hebben de volgende etiketgegevens: 'MacGillavry, Uden, IV-1907' en 'MacGillavry, Uden, 5-1907'. Het derde exemplaar hebben we niet teruggevonden. De soort komt in geheel West-, Zuid- en Oost-Europa voor. Nabije vindplaatsen liggen in de Ardennen.

***Plochionus pallens* (Fabricius)**

Deze soort werd door Brakman (1966) niet in de lijst opgenomen. Turin (2000) vermeldt *P. pallens* met nummer op zijn lijst, onder vermelding dat de soort geïmporteerd is. Deze Amerikaanse soort heeft zich echter in Nederland niet gevestigd en de meeste Nederlandse waarnemingen zijn te herleiden tot de vangst van meerdere exemplaren in een pakhuis te Delft. De betreffende exemplaren bevinden zich, met enigszins verschillende etiketgegevens, in het NNM collectie Everts. Daarnaast zijn er nog exemplaren uit de collectie Snellen van Vollenhoven (NNM) met de etiketgegevens 'Snellen Rotterdam in een pakhuis met arachiden noten', 'Leesberg Delft 8', 'in Arachidennoten'.

***Syntomus obscuroguttatus* (Duftschmid)**

Er staan twee exemplaren in het NNM collectie Everts met etiketgegevens 'MacGillavry Amsterdam 10/1905', 'dood in gedroogde abrikozen', 'Den Haag 4 op gedroogde abrikozen'. De soort komt in Centraal- en Zuid-Europa (inclusief Frankrijk, behalve Noord-Frankrijk) voor. De soort wordt niet door Turin (2000) genoemd.

***Syntomus pallipes* Dejean**

Er staat een exemplaar in het NNM collectie Everts met etiketgegevens 'Leesberg Nootdorp 6'. De soort is door Brakman op de lijst gezet, hoewel het een exemplaar betreft. De soort komt in Oost- en Zuid-Europa voor.

***Dromius schneideri* Crotch**

Turin *et al.* (1977) vermelden het exemplaar dat in 1969 door K. Vegter verzameld werd in Noord-Barge (Drenthe). De soort komt in Noord-, Oost- en Midden-Europa voor en de meest nabije Duitse vindplaatsen liggen meer dan 250 kilometer van Noord-Barge. Helaas is de collectie Vegter niet meer te traceren en hebben we dit exemplaar niet kunnen controleren.

Onjuist gedetermineerd materiaal

De melding van vier soorten bleek te berusten op verkeerd gedetermineerd materiaal. Deze soorten vervallen voor de Nederlandse fauna.

***Calosoma maderae* (Fabricius) (figuur 7)**

Turin (2000) noemt *Calosoma auropunctatum* (Herbst) als synoniem en als subspecies van *C. maderae*. Onder meer door Lorenz (1998) worden zowel *C. auropunctatum* en *C. maderae* als goede soorten gezien. Wij volgen deze laatste opvatting. In Nederland zijn oude waarnemingen bekend van *C. auropunctatum*. Turin (2000) vermeldt een recente vondst van één exemplaar van *C. maderae* met de etiketgegevens 'Gulpen, parkeerplaats EDA supermarkt, 8-5-1998'. Het exemplaar bevindt zich in de collectie M. van Zuijlen en controle wees uit dat het *C. auropunctatum* betreft.

Figuur 7. *Calosoma maderae* gevangen door A. Teunissen op 14-18 juli 1979 te La Londe les Maures, Var, Frankrijk. Foto: Theodoor Heijerman
Calosoma maderae captured by A. Teunissen 14-18 July 1979 at La Londe les Maures, Var, France.

Notiophilus quadripunctatus Dejean

In Brakman (1966) staat deze soort voor Gelderland vermeld. Al het aan deze soort toegeschreven materiaal in de collecties van het NNM en de privécollectie Heerkens bleek echter verkeerd gedetermineerd te zijn.

***Carabus violaceus violaceus* Linnaeus** (figuren 8-9)
 Al jarenlang bestaan er verschillen in inzichten over de soortspecifieke status van *Carabus violaceus* Linnaeus en *C. purpurascens* Fabricius. Omdat er hybridepopulaties voorkomen tussen *C. violaceus* en *C. purpurascens* volgen we Turin (2000) en noemen we deze taxa *C. v. violaceus* en *C. v. purpurascens*.

8

9

Figuren 8-9. *Carabus violaceus purpurascens* (8) gevangen door Wim Veldkamp op 29 maart 1992 te Winterswijk, Gelderland en (9) gevangen door H. Vallenduik op 27 juli 1977 te Garderen, Gelderland. Foto's: Theodoor Heijerman
Carabus violaceus purpurascens (8) captured by Wim Veldkamp on 29 March 1992 at Winterswijk, Gelderland and (9) captured by Henk Vallenduik on 27 July 1977 at Garderen, Gelderland.

Carabus v. violaceus komt vooral in Noord- en Oost-Europa voor, *C. v. purpurascens* in West- en Zuidwest-Europa. Aßmann & Schnauder (1998) beschrijven kenmerken van mengpopulaties van *C. v. violaceus* en *C. v. purpurascens* ten oosten van de Nederlandse grens, waarbij ze onder meer letten op de vorm van de penis, de lengte- en breedteverhouding van het halsschild en de dekvleugels en de structuur van de dekschilden. Ze vinden een complexe overgang van populaties met overwegend '*violaceus violaceus*'-kenmerken naar populaties met overwegend '*violaceus purpurascens*'-kenmerken op enkele kilometers van de Nederlandse grens.

Bij Winterswijk zijn twee individuen gevangen met nagenoeg gladde dekschilden, een typisch '*violaceus violaceus*' kenmerk. Deze individuen worden onder meer in Boeken *et al.* (2002) herkend als *C. v. violaceus*. Wij hebben ook de overige kenmerken bij deze individuen opgemeten en komen aan de hand van de overige kenmerken tot de conclusie dat deze populatie meer met *C. v. purpurascens* overeenkomt.

Harpalus subcylindricus Dejean

Turin (1982) vermeldt deze soort voor Nederland, maar door Turin (2000) wordt de soort niet meer genoemd. *Harpalus subcylindricus* is lastig te onderscheiden van *H. anxius* (Duftschmid). We hebben een aantal Nederlandse exemplaren onderzocht en deze bleken alle tot *H. anxius* te behoren. De meest nabijge Duitse vindplaatsen liggen in de Pfalz.

Nomenclatorische veranderingen

Er zijn twee soorten waarvan niet de nominotypische vorm in Nederland voorkomt maar een andere ondersoort, wat nog niet eerder is gemeld.

Cicidina trisignata Dejean

De Nederlandse exemplaren behoren tot de subspecies *neustria* Rivalier.

Carabus arvensis Herbst

De Nederlandse exemplaren behoren tot de subspecies *sylvaticus* Herbst.

Nieuwe synoniemen en taxonomische veranderingen

Het onderzoek voor de 'Catalogue of Palaearctic Coleoptera' van Löbl & Smetana (2003) heeft een aantal wijzigingen in de nomenclatuur van enkele Nederlandse soorten tot gevolg: *Dyschirius luedersi* Wagner is een synoniem van *D. tristis* Stephens; de oude naam wordt hersteld, *Agonum afrum* (Duftschmid) is een synoniem van *A. emarginatum* (Gyllenhal), *Platyderus ruficollis* (Marsham) is een synoniem van *P. depressus* (Audinet-Serville), *Ophonus nitidulus* Stephens is een synoniem van *O. laticollis* Mannerheim, subgenus *Semiophonus* van het genus *Ophonus* met de in Nederland voorkomende soort *O. signaticornis* (Duftschmid) wordt als subgenus van *Harpalus* opgevat, *Pseudoophonus* wordt weer gezien als subgenus van *Harpalus*, *Bembidion illigeri* Netolitzky wordt onderscheiden van *B. tetragrammum* Chaudoir en wordt als soort opgevat.

***Amara pseudocommunis* Burakowski**

Volgens Den Boer (1977) komt in Drenthe naast *Amara communis* (Panzer) ook *A. pseudocommunis* voor. Volgens *Amara*-specialist Hieke (1995) is *A. pseudocommunis* een synoniem van *A. communis* (Panzer) en op grond daarvan voeren Vorst & Huijbregts (2001) *A. pseudocommunis* van de lijst af. In tegenstelling echter tot wat hij in 1995 publiceerde, is *A. pseudocommunis* volgens Hieke (2003) een synoniem van *A. pulpani* Kult. Deze opvatting wordt overgenomen door Löbl & Smetana (2003). Recent onderzoek (Paill 2003) toont aan dat *A. pulpani* een goede soort is die in Centraal-Europa voorkomt.

Het Drents materiaal is zeker geen *A. pulpani* maar mogelijk een andere soort. Volgens Hurka (1996) omvat de *communis*-groep naast *communis* en *pulpani* nog een derde soort: *A. makolskii* Roubal. Ook dit taxon is volgens Hieke echter synoniem met *A. communis*, een opvatting die we eveneens bij Löbl & Smetana (2003) terugvinden. *Amara makolskii* is volgens Hurka (1996) te onderscheiden van *A. communis* op grond van het mannelijk genitaal, de sterkere glans van de dekvleugels bij de apex en de sterk gewelfde dekvleugels. De top van het mannelijk genitaal is bij *A. makolskii* stomper dan bij *A. communis*. De exemplaren uit Drenthe van het vroegere Biologisch Station Wijster hebben deze kenmerken. Den Boer (1977) vermeldt verschillen in de ecologie tussen beide soorten. Verder onderzoek is noodzakelijk om te bepalen of *A. communis* en *A. makolskii* verschillende taxa zijn.

Verspreiding binnen Nederland

***Chlaenius tibialis* Dejean en *Chlaenius nitidulus* (Schrank)**

Door Cuppen & Heijerman (2001) is het voorkomen van *C. tibialis* in Nederland beschreven. Als determinatiekenmerken voor *C. tibialis* en de daarop lijkende *C. nitidulus* noemen ze de vorm van het halsschild, de kleur van de poten en de vorm van het inwendige skleriet van de penis:

- bij de vorm van het halsschild zijn vooral de achterhoeken belangrijk. *Chlaenius tibialis* heeft deze puntig en meestal wat ventraal gebogen, terwijl ze bij *C. nitidulus* afgerond zijn (Hurka 1996). Helaas is dit onderscheid niet altijd even duidelijk te zien,
- *Chlaenius tibialis* heeft soms geel/zwarte poten en soms rode poten. *Chlaenius nitidulus* heeft altijd rode poten. Individuen met rode poten kunnen met dit kenmerk niet onderscheiden worden,
- door de driedimensionale structuur van het inwendige skleriet van de penis verandert de vorm naarmate het skleriet wordt gedraaid. Van meerdere exemplaren hebben we het skleriet uit de penis geprepareerd en bestudeerd. We komen tot de conclusie dat er geen verschillen zijn in de bouw van het skleriet van beide taxa.

Het is dus lastig onderscheid te maken tussen *C. tibialis* en *C. nitidulus*. We denken dat aanvullend onderzoek nodig is om de status van deze taxa te bepalen. Aangezien door Cuppen & Heijerman (2001) voornamelijk op de pootkleur gedetermineerd is, zijn hun verspreidingskaarten op onbetrouwbare gegevens gebaseerd en moeten zij als incorrect worden beschouwd.

Op basis van de achterhoeken van het halsschild hebben we het beschikbare materiaal opnieuw gedetermineerd en op grond van dit kenmerk denken we dat *C. nitidulus* nu uit-

sluitend in groeven in Limburg voorkomt. Er is een oude waarneming van *C. nitidulus* in een groeve in Noord-Bra-bant. *Chlaenius tibialis* komt vooral langs de grote rivieren voor.

De verspreidingskaarten in Turin (2000)

Door Turin (2000) is een landelijk overzicht gemaakt van de verspreiding van de Nederlandse loopkevers. Hij heeft ons gemeld dat hij niet alle waarnemingen gecontroleerd heeft. In het kader van ons onderzoek hebben we daarom de waarnemingen die relevant zijn voor het maken van het provinciaal overzicht opnieuw bestudeerd. Enkele resultaten van ons onderzoek zijn de volgende:

- op de verspreidingskaart van *Dyschirius intermedius* Putzeys lijkt deze soort in heel Nederland voor te komen, maar na ons onderzoek blijkt hij beperkt te zijn tot het gebied langs de beken in Zuid Limburg en de Achterhoek,
- bij *Agonum scitulum* bleek van de 30 records maar een goed gedetermineerd te zijn (zie onder kopje 'Geen Nederlandse populaties'),
- Hieke determineerde de Nederlandse soorten van het geslacht *Amara* in het NNM en het ZMA. *Amara curta* Dejean bleek uitsluitend in de duinen en Zuid-Limburg voor te komen. Op de verspreidingskaart in Turin (2000) wordt *A. curta* ook voor andere Nederlandse gebieden opgegeven, maar bij controle blijken deze verspreidingsgegevens niet op waarnemingen te berusten,
- door foute determinaties of onvindbare exemplaren zijn de verspreidingskaarten in Turin (2000) van vooral de lastig te determineren en de zeldzame soorten vertekend. Veel zeldzame soorten lijken op de kaarten veel algemener dan ze in werkelijkheid zijn.

Merkwaardige soorten rond Den Haag

In de NNM-collectie Everts staan bijzonder veel soorten van Den Haag. Turin (2000) heeft deze gegevens niet opgenomen, omdat hij het onwaarschijnlijk achtte dat deze soorten rond Den Haag voorkomen. Everts (1925) heeft in zijn eigen exemplaar van *Coleoptera Neerlandica* een kaart geplakt waarop hij aangegeven heeft welk gebied hij tot Den Haag rekent. Everts' privé-exemplaar van deze publicatie bevindt zich in het NNM. Den Haag beslaat volgens deze kaart het gebied tussen Hoek van Holland, Zegwaard en Noordwijk aan Zee. Als de waarnemingen van Bolten en de door Everts benoemde adventieven weggelaten worden, blijft er een lijst over die ons inziens betrouwbaar is. Het overzicht van de soorten van Den Haag geeft ons inziens een beeld van de verandering van de fauna door antropogene invloed. We zullen deze waarnemingen wel opnemen in ons overzicht van Nederlandse Carabidae.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar Hans Turin voor het beschikbaar stellen van zijn database en commentaar op een eerdere versie van dit artikel. Dr. M. Kaiser heeft ons recente, nog niet gepubliceerde informatie over de verspreiding van de genoemde soorten in Duitsland vers-trekt. Dré Teunissen, Wim Veldkamp en Frank van Nunen stelden materiaal ter beschikking en Theodoor Heijerman maakte de foto's. Door de collectiebeheerders Ben Brugge (ZMA) en Fred van Assen (NNM) zijn we geholpen om onze weg in deze collecties te vinden,

waarbij we tot onze spijt en verbazing moeten constateren dat de collectie NNM op dit moment niet meer beschikbaar is voor faunistisch onderzoek.

Literatuur

- Aßmann T & Schnauder C 1998. Morphometrische Untersuchungen an einer Kontaktzone zwischen *Carabus (Megodontus) violaceus* und *purpurascens* (Coleoptera, Carabidae) in Südwest-Niedersachsen. Osnabrücker Naturwissenschaftlichen Mitteilungen 24: 111-138.
- Boeken M, Desender K, Drost B, Van Gijzen T, Kroese B, Muilwijk J, Turin H & Vermeulen RJ 2002. De loopkevers van Nederland en Vlaanderen (Coleoptera: Carabidae): 1-212. Stichting Jeugdbondsuitgeverij.
- Boer PJ den 1977. Dispersal power and survival. Carabids in a cultivated countryside. Landbouwhogeschool, Miscellaneous Papers 14: 1-190.
- Brakman PJ 1966. Naamlijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereeniging 2: i-x, 1-219.
- Brezina B 1999. World catalogue of the genus *Carabus* L.: 1-170. Pensoft.
- Cuppen JGM & Heijerman T 2001. Het voorkomen van *Chlaenius tibialis* in Nederland (Coleoptera: Carabidae). Entomologische Berichten 61: 17-25.
- Everts E 1925. Coleoptera Neerlandica. Nieuwe naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied voorkomende schildvleugeligen insecten: 1-140. W.J. Thieme & Cie.
- Heijerman T, Booij K & Alders K 2002. Eerste waarneming van *Elaphropus haemorrhoidales* in Nederland (Coleoptera: Carabidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 17: 33-39.
- Hieke F 1995. Namensverzechnis der Gattung *Amara* Bonelli, 1810 (Coleoptera, Carabidae). Coleoptera - Schwanfelder Coleopterische Mitteilungen, Sonderheft II : 1-163.
- Hieke F 2003. Amarina. In: Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. I. (Löbl I & Smetana A eds): 547-568. Apollo, Stenstrup.
- Hurka K 1996. Carabidae of the Czech and Slovak Republics. Kabourek.
- Klynstra BH 1939. Mededelingen over Nederlandse Adephaga I. Entomologische Berichten 10: 97-108.
- Klynstra BH 1951. Mededelingen over Nederlandse Adephaga (Col.) III. Entomologische Berichten 13: 369-372.
- Löbl I & Smetana A (eds) 2003. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. I: Archostemata-Myxophaga-Adephaga. Apollo, Stenstrup.
- Lorenz W 1998. Systematic list of extant ground beetles of the world (Insecta Coleoptera: 'Geadephaga': Trachypachidae and Carabidae incl. Paussinae, Cicindelinae, Rhysodinae). Tutzing.
- Obydov D 2002. Révision du genre *Callisthenes*. Magellanes.
- Pailly W 2003. *Amara pulpani*, Kult - eine valide Art in den Ostalpen (Coleoptera, Carabidae). Revue Suisse de Zoologie 110: 437-452.
- Turin H 1982. Over het voorkomen van de loopkevers in Nederland, in het bijzonder van de zeldzame en uitgestorven soorten. Nieuwsbrief European Invertebrate Survey 12: 3-34.
- Turin H 1990. Naamlijst voor de Nederlandse loopkevers (Coleoptera: Carabidae). Entomologische Berichten 50: 61-70.
- Turin H 2000. De Nederlandse loopkevers, verspreiding en oecologie (Coleoptera: Carabidae). Nederlandse Fauna 3. KNNV Uitgeverij, NNM Naturalis, EIS-Nederland.
- Turin H, Haeck J & Hengeveld R 1977. Atlas of the carabid beetles of The Netherlands. Verhandelingen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, Amsterdam 68: 1-228
- Vorst O & Huijbregts J 2001. Overzicht van de wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1987-1999) (Coleoptera). Entomologische Berichten 61: 80-88.

Geaccepteerd 30 april 2004.

Summary

Changes in the checklist of Dutch carabid beetles and some remarks on recently published distribution records

While checking records of carabid beetles for a new checklist of The Netherlands we came across a number of (sub)species which had not yet been published. Using older checklists and publications, we reconstructed the Dutch history of these taxa. It also appeared that a number of species were incorrectly identified. These are herewith deleted from the Dutch list. The most recent checklists do not deal consistently with species recorded only once in The Netherlands. In this paper we discuss the taxa of doubtful status and incorrectly identified species, and we comment on recently published distributional records.

Because of incorrect identification the following species are deleted from the Dutch list: *Calosoma maderae*, *Notiophilus quadripunctatus*, *Carabus violaceus violaceus* and *Harpalus subcylindricus*. Nineteen (sub)species probably do not have established populations in The Netherlands and we consider these as not belonging to the Dutch fauna: *Nebria picicornis*, *Callisthenes reticulatum*, *Carabus ulrichii*, *Elaphropus hoemorroidalis*, *Bembidion pygmaeum*, *Bembidion bilunulatum*, *Bembidion axillare occiduum*, *Asaphidion caraboides*, *Molops elatus*, *Pterostichus burmeisteri*, *Amara montana*, *Agonum impressum*, *Agonum scitulum*, *Dicheirotichus rufithorax*, *Harpalus honestus*, *Plochionus pallens*, *Syntomus obscuroguttatus*, *Syntomus pallipes* and *Dromius schneideri*. As a result, the number of Carabidae species occurring in The Netherlands is 372.